

ПРОБЛЕМА ПРАВОВОГО РЕГУЛЮВАННЯ ІНФОРМАЦІЙНОЇ БЕЗПЕКИ У МЕДИЧНІЙ СФЕРІ

Дюжев Д.В.,

канд. філос. наук, доцент

Донецький інститут ринку та соціальної політики

"Найвищою соціальною цінністю в Україні" визнаються "людина, її життя і здоров'я, честь і гідність, недоторканість і безпека" (відповідно до статті 3 Конституції України). На ступінь безпеки людини у сфері охорони здоров'я впливають соціальні, економічні, технологічні, психологічні, екологічні та інші особливості суспільного розвитку. Право людини на медичну допомогу і охорону здоров'я пов'язане з дотриманням низки умов, важливу роль серед яких у сучасному світі набуває інформаційна безпека. Особливої уваги вимагає питання використання у медичній сфері інформаційних методів і технологій, що здатні впливати на можливість захисту життя, здоров'я, безпеки, свободи та інших прав людини.

Актуальність даної тематики визначається необхідністю всебічного наукового дослідження питань дотримання і захисту медичних прав людини. Метою статті є розгляд питання правового регулювання інформаційної безпеки в медичній сфері.

Вивченню питання інформаційної безпеки у сфері охорони здоров'я сприяють досягнення юриспруденції, медицини, філософії, психології, лінгвістики, кібернетики, педагогіки, історії, політології, культурології та інших наук. Окремі аспекти інформаційного впливу на людину досліджували Гіппократ, Сократ, Платон, Арістотель, Аврелій Августин, К. Гален, Ібн Сіна, М. Маймонід, Ф. Бекон, І. Бентам, С. П. Боткін, В. І. Вернадський, З. Фрейд, Н. Вінер, К. Леві-Стросс, Г. Шиллер, Д. Белл, Д. Тапскотт, Д. Карнегі та інші. Важливе значення з дослідження питань регулювання прав людини в медичній сфері мають праці вітчизняних науковців (Сенюта І. Я., Стеценко В. Ю., Стеценко С. Г., Третьяков В. М., Шумракова-Карагодіна Л. П. та інші).

У сучасному суспільстві посилюється всебічний інформаційно-технологічний вплив на існування людини. Інформаційні відносини у сфері охорони здоров'я можуть стосуватися питань: використання інформаційних методів і технологій у медичній діяльності; документування і захист медичної інформації; доступ до медичної інформації; інформаційний вплив на свідомість і організм людини; збереження лікарської таємниці; реклама лікарських засобів тощо.

Одним з основних питань наукового дослідження в рамках медичного права є нормативно-правове забезпечення прав людини у сфері медичної діяльності [1;с.52].

Конституція України визначає право людини на "охорону здоров'я" і "медичну допомогу" (стаття 49). Питання інформаційної безпеки у сфері охорони здоров'я пов'язані з дотриманням конституційних прав людини на: повагу до гідності (стаття 28); особисту недоторканість (стаття 29); таємницю листування, телефонних розмов, телеграфної та іншої кореспонденції (стаття 31); недопущення збирання, зберігання, використання та поширення конфіденційної інформації про особу без її згоди (стаття 32); свободу думки і слова (стаття 34); звернення (стаття 40); доступ до інформації про стан довкілля, про якість харчових продуктів і предметів побуту (стаття 50); освіту (стаття 53) та інші.

Загальні норми у медичній сфері містять Основи законодавства України про охорону здоров'я. Окремі питання щодо інформаційних відносин у сфері охорони здоров'я регулюються Цивільним кодексом України, Сімейним кодексом України, Кримінальним кодексом України, Кримінальним процесуальним кодексом України, Кодексом цивільного захисту України, Кодексом законів про працю України, Законами України "Про державні фінансові гарантії медичного обслуговування населення", "Про екстрену медичну допомогу", "Про захист населення від інфекційних хвороб", "Про психіатричну допомогу", "Про лікарські засоби", "Про інформацію", "Про захист персональних даних", "Про звернення громадян" та іншими.

Законодавство регулює право людини на:

- отримання достовірної, своєчасної і повної інформації про стан свого здоров'я (у тому числі на ознайомлення з відповідними медичними документами), включаючи фактори ризику та їх ступінь;
- таємницю про стан свого здоров'я, факт звернення за медичною допомогою, діагноз, методи лікування, відомості, одержані при медичному обстеженні;
- інформовану і вільну згоду на медичне втручання, застосування методів діагностики, профілактики, лікування;

- використання доступних засобів телемедицини;
- оскарження неправомірних рішень і дій працівників, закладів та органів охорони здоров'я тощо.

Інформаційна безпека є важливою у медичній сфері. Від наявності повної і достовірної інформації про стан здоров'я пацієнта залежить діагностика, процес і результат лікування. Певну роль відіграє встановлення психологічної комунікації між лікарем і пацієнтом. Медичні працівники зобов'язані дотримувати вимог професійної етики і деонтології, зберігати лікарську таємницю. "Клятва лікаря", яку мають приймати випускники медичних вищих навчальних закладів України, передбачає прийняття низки обов'язків інформаційного характеру. Головним у медичній сфері визнається правило: "Не зашкодь!"

Науково-технічний розвиток створює нові умови у сфері охорони здоров'я: впровадження інформаційно-технічних засобів для діагностики, профілактики, лікування; фіксування і зберігання медичної інформації у інформаційно-комп'ютерних системах і мережах; вплив інформаційних технологій на свідомість і організм людини тощо.

Завдяки розвитку і поширенню інформаційно-комунікаційних технологій стає доступним дистанційне здійснення медичної діяльності. Телемедицина являє собою комплекс дій, технологій та заходів, що застосовуються під час надання медичної допомоги з використанням засобів дистанційного зв'язку для обміну інформацією в електронній формі (шляхом передачі електронних повідомлень, проведення відеоконференцій тощо). Використання телемедицини створює можливість забезпечення пацієнту своєчасного доступу до медичної допомоги належної якості (у тому числі якщо відстань і час є критичними чинниками її надання).

Основи законодавства України з охорони здоров'я визначають особливі умови застосування деяких засобів у медичній сфері: гіпнозу, навіювання, інших методів психологічного і психотерапевтичного впливу (ст. 32); нових методів профілактики, діагностики, лікування (ст. 44); медико-біологічних експериментів на людях (ст. 45) та інших. Разом з тим, актуалізується питання забезпечення інформаційної безпеки у сфері охорони здоров'я.

Дії і слова медичного працівника здатні впливати на стан здоров'я пацієнта. Відомий вислів стверджує, що "слово лікує і слово ранить". Порухення вимог медичної етики не виключає настання негативних наслідків. Можливі випадки ятрогенії внаслідок неправильного інформаційного впливу (дії чи слова) медичного працівника на пацієнта.

За умов сучасного інформаційно-технічного розвитку виникає низка питань щодо реалізації прав людини у сфері охорони здоров'я:

- технічне забезпечення дистанційного інформаційного обміну в медицині, що потребує наявності: комп'ютерного обладнання; доступу до інформаційно-комунікаційних мереж; енергозабезпечення; знань і навичок користування комп'ютерною технікою тощо;
- отримання корисної інформації медичного характеру, якому перешкоджає: величезний обсяг різноманітної інформаційної маси у комп'ютерній мережі; багато

зайвих відомостей невизначеного ступеню достовірності; труднощі пошуку, вибору, вивчення і перевірки потрібних даних тощо;

- збереження медичної інформації стає важливим через: недостатній рівень захищеності даних у інформаційно-комунікаційних мережах; технічну можливість несанкціонованого доступу до конфіденційної інформації, розповсюдження шкідливої інформації тощо;

- вплив сучасних інформаційних засобів на фізичний і психологічний стан людини: дія комп'ютерних приладів на органи зору, серцево-судинної і нервової системи; можливість формування психологічної залежності користувачів від комп'ютерної комунікації; велика кількість повідомлень, негативних за змістом і формою викладення; зменшення навичок безпосереднього спілкування тощо.

Не виключена можливість використання інформаційних методів і технологій з метою маніпулятивного впливу на ступінь усвідомлення і добровільності поведінки пацієнта (надання згоди на медичне втручання, вибір лікувальних методик, замовлення певних медичних послуг, вибір і придбання лікарських засобів тощо).

Всебічного попереднього дослідження потребують деякі ідеї з удосконалення охорони здоров'я шляхом використання інформаційних технологій і методів: фіксування на тілі людини інформаційно-технічних пристроїв з можливістю керування фізичними і психічними процесами; впровадження обов'язкового розміщення медичної документації в мережевих базах даних без попереднього забезпечення їх ефективного захисту; впливу на стан здоров'я людини за допомогою інформаційних методів (нейролінгвістичне програмування, гіпноз, звук, зображення, запах тощо); застосування інформаційно-технічних засобів для спостереження і контролю за поведінкою пацієнта тощо.

Негативний вплив на інформаційні процеси у сфері охорони здоров'я спричиняє пандемія коронавірусної інфекції. Через зменшення можливостей повноцінного соціального спілкування процеси комунікації переходять у віртуальну сферу комп'ютерних мереж.

Загальне впровадження інформаційно-комп'ютерних технологій зменшує потребу безпосереднього спілкування. Популярним способом проведення часу сучасної молоді стають соціальні мережі і дистанційні ігри. Через переваги, які надає інформаційне мережеве середовище, зменшується необхідність розвитку навичок соціального спілкування, пам'яті, самостійного мислення, здатності до критичного аналізу отриманих повідомлень. Віртуальне середовище починає сприйматися більш реальним і значущим за навколишній світ. Зловживання засобами комп'ютерної комунікації може потягти негативні наслідки для психологічного розвитку і здоров'я людини. Формулюється уявлення про "інформаційні неврози". Задумкою дослідників, "можна виділити в окрему групу захворювання, що викликані сигнальним, тобто інформаційним, значенням подразника" [2; 9].

Окремої уваги заслуговують проблемні питання інформаційно-комунікаційного характеру у сфері охорони здоров'я в умовах конфлікту: тривала емоційно-психологічна напруга через інформаційний тиск надзвичайних обставин воєнного, соціального, економічного, екологічного характеру; недостатність можливостей доступу до інформаційних засобів (радіо, телебачення, Інтернет), неналежна якість

функціонування мобільного зв'язку, відсутність умов для впровадження телемедицини і неможливість отримання офіційних медичних документів в окремих районах Донецької та Луганської областей тощо [3; 212].

Питання правового забезпечення інформаційної безпеки здоров'я людини є багатоплановим і стосується різних сторін суспільного життя. При вирішенні проблем у сфері охорони здоров'я доцільно враховувати не лише суто медичні, а й інші супутні аспекти (юридичні, економічні, соціальні, освітні, виховні, етичні тощо).

Слід визнати за необхідне подальше вдосконалення правового регулювання відносин з інформаційної безпеки у сфері медицини. Врегулювання потребує: захист здоров'я людини від негативного інформаційного впливу; безпека використання інформаційних методів і технологій у медичній діяльності; забезпечення захисту медичної інформації в телекомунікаційних системах і мережах та інші. Пропонується прийняття Медичного і Інформаційного кодексів, що мають містити розділи з відповідних питань.

Філософсько-правовий аналіз питання щодо правового регулювання інформаційної безпеки в сфері охорони здоров'я дозволяє зробити низку висновків. Нормативно-правове регулювання інформаційних відносин є важливим чинником забезпечення прав людини з охорони здоров'я. Ефективність використання досягнень науково-технічного прогресу у медичній сфері залежить від стану вирішення соціальних, економічних, психологічних та інших питань. Впровадженню нових інформаційних методів і технологій має передувати належна перевірка для попередження можливого негативного впливу. Особливої уваги вимагає впровадження у медичній сфері інформаційних методів, що здатні обмежити можливість захисту життя, здоров'я, безпеки, свободи та інших прав людини. Законодавство потребує вдосконалення з питань інформаційної безпеки громадян за умов сучасного світу.

Список використаних джерел:

1. Стеценко С. Г., Стеценко В. Ю., Сенюта І. Я. Медичне право України: підручник / За загальною редакцією д. ю. н., професора С. Г. Стеценка. - К.: Всеукраїнська асоціація видавців "Правова єдність", 2008. - 507 с.
2. Свядош А. М. Неврозы (руководство для врачей). - С. - Пб. : Питер Ком, 1998. - 448 с.
3. Дюжев Д. В. Актуальні питання забезпечення медичних прав людини в умовах конфлікту на сході України" // Матеріали Всеукраїнської наукової конференції "Українство : динаміка сенсів і вимірів національного буття". Донецький юридичний інститут МВС України, м. Кривий Ріг, 08.11.2019 р., - с. 208 - 212.
4. Дюжев Д. В. Проблема защиты сознания человека от информационного воздействия // Наука. Религия. Общество. - Донецьк: 2007. - № 1. - С. 90 - 95.
5. Ковальова О. М., Сафаргаліна-Корнілова Н. А., Герасимчук Н. М. Деонтологія в медицині : підручник. - Харків, 2014. - 258 с.